

SOVĚTŠTÍ HISTORIKOVÉ O ANTISOVĚTISMU V ZÁPADNÍ HISTORIOGRAFII

Obecně vyjděme z faktu, že ač v oblasti ideologického tlaku imperialismu vůči socialistickému táboru dochází k podstatným proměnám, v celkovém měřítku se tento tlak nezmenšuje; boj proti antikomunismu nemůže být tedy krátkodobou kampaní. Odtud si i sovětská historiografie klade za úkol systematicky bojovat proti antisovětismu v západní historiografii a v tomto boji se zejména opírat o zkušenosti dosavadního boje marxistů proti všem protivníkům marxismu v minulosti a proti všem revizím marxismu a hluboce analyzovat postupy a metody využívané buržoazní vědou a propagandou.

Rozvoj západní sovětologie po válce doznal kvalitativních proměn. Význam emigrantů postupně upadal a vytvářely se celé školy sovětologů — profesionálních historiků, ekonomů, politologů aj. z místních zdrojů se současnou tendencí zvýšit a zdokonalit odbornou úroveň prací. Zavrhuji se staré hrubé formy a vulgární mýty, ustupuje se od primitivních koncepcí, které se v nových pracích podrobují kritice, a přechází se k co nejskrytějším formám tendenčních přístupů, přímocharost otevřenost se postupně ztrácí. Rozšiřuje se pramenná základna prací, autoři se snaží budit dojem nestrannosti, objektivního přístupu. To vše znesnadňuje kritiku tendenčních koncepcí těchto autorů; v nejnovější etapě se objevují práce, které průměrný čtenář „neprohlédne“. Z toho vychází sovětská historiografie a zaměřuje se na systematickou podrobnou analýzu a kritiku těchto skrytých tendenčních přístupů, které při běžném studiu mohou uniknout. Tento úkol si klade sovětská historiografie vůči směru, který je, byť i v nejskrytějších formách, vědomě antisovětský, a především vůči němu zaměřuje svou kritiku. Současně také začíná věnovat pozornost i objektivistickému směru v západní historiografii, kritice autorů, kteří se z vlastního přesvědčení snaží o objektivní přístup a kladně hodnotí řadu jevů i celých procesů v dějinách sovětské společnosti, ovšem používají metodologie, která jim nedovoluje odhalit skutečnou podstatu procesů, popř. ji překrucuje. Kritika buržoazní světologie přitom není publikována jen v podobě časopiseckých článků či součástí úvodních celkových rozborů literatury v jednotlivých monografických pracích; na knižní trh přicházejí tituly celé speciálně věnované této problematice.¹

V rámci antisovětismu v historiografii je sovětskými badateli spatřován uzlový bod v otázce pojetí dějin Komunistické strany Sovětského svazu. Víceméně každý autor, studující některý z problémů dějin Ruska a SSSR od konce minulého století, musí totiž věnovat určitou pozornost činnosti KSSS. Kolektivní práce Kritika buržoazních koncepcí historie a politiky KSSS pracovníků leningradské pobočky Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSSS² se proto jeví jako značný přínos v boji proti antisovětismu. Rozebírá tendenční interpretace západních historiků vzhledem k téměř všem základním etapám dějin KSSS a dále k některým celkovým aspektům její politiky. Obdobnou prací se širokým rámcem je dílo kolektivu pod vedením V. S. V a s j u k o v a Kritika buržoazní historiografie sovětské společnosti,³ analyzující západní historiografii všech základních etap dějin sovětské společnosti.

V kritice pojetí jednotlivých etap sovětských dějin v západní historiografii je největší pozornost samozřejmě věnována etapě historicky nejvýznamnější, tedy VŘSR. Z posledních kritik západní historiografie je věnována anglické a americké historiografii VŘSR práce Ju. I. I g r i c k é h o,⁴ západoněmecké historiografii VŘSR práce

¹ Tato zpráva se zaměřuje na práce vydané v letech 1971–1975, kdy došlo k zintenzívnění a prohloubení této sféry činnosti sovětských historiků. Z prací dřívějších jmenujme alespoň: sborník *Protiv buržoaznoj falsifikacii istorii sovetskogo obščestva*. Moskva 1960 a sborník s tímž názvem, Leningrad 1967, dále monografie A. J. N a u m e n k o, *Protiv buržoaznoj falsifikacii istorii KPSS*. Saratov 1967, B. I. M a r u š k i n, *Istorija i politika. Amerikanskaja buržuaznaja istoriografija sovetskogo obščestva*. Moskva 1969.

² *Kritika buržuaznych koncepcij istorii i politiky KPSS*. Leningrad, Lenizdat 1974, 457 s.

³ *Kritika buržuaznoj istoriografii sovetskogo obščestva*. Moskva, Politizdat 1972, 411 s.

⁴ Ju. I. I g r i c k i j, *Mify buržuaznoj istoriografii a realnost istorii*. Moskva, MysI 1974, 270 s.

M. G. Žarkova,⁵ francouzské historiografii VŘSR práce N. V. Naumova.⁶ Jmenované monografie analyzují především genealogii mýtů o VŘSR v západní historiografii a koncepci výlučnosti VŘSR jako specificky ruského jevu, který není podmíněn obecnými historickými zákony. Speciálně deformacím Leninovy teorie agrární otázky, agrárního programu revoluce a jeho realizace je věnována práce V. A. Porického.⁷

Zvláštní pozornost zaměřuje západní historiografie také na sovětskou národnostní politiku. Analýze amerických koncepcí národnostní politiky v prvních letech sovětské moci se věnovala I. S. Zenuškina,⁸ G. S. Marcul' publikoval práci zaměřenou na kritiku hlavních směrů (opět zejména amerických) antisovětských pojetí národnostní politiky KSSS v celém sovětském období.⁹

Záměrná zkresení v pojetí průběhu II. světové války a úlohy SSSR v ní v historiografii angloamerické, francouzské i západoněmecké rozebírá kolektivní práce vojenských historiků pod vedením V. A. Sekistova.¹⁰ Konečně deformacím pojetí sociálně politického vývoje sovětské společnosti, ekonomické politiky a ideologické práce KSSS v poválečném období jsou věnovány práce N. P. Mikešina¹¹ a kolektivu pracovníků charkovské univerzity pod vedením N. I. Sazonova.¹²

V současné sovětské historiografii jsme tedy svědky stále se rozvíjející a nesporně velmi přínosné tendence ukázat čtenáři co nejdříve a nejhluběji deformace ve výkladech vývoje sovětské společnosti v západní sovětologii. Přitom je třeba podotknout že se badatelé neomezují na pouhé výčty nesprávností, deformací a výmyslů, nýbrž že se snaží vymezit okruhy problémů, na něž se západní sovětologové nejvíce zaměřují a současně se snaží odkrýt principy a příčiny zmíněných deformací, objasnit scestnost celých myšlenkových postupů a názorových systémů, z nichž pak jednotlivé nesprávnosti a deformace pramení.

Vladimír Goněc

Ondrej R. Halaga, Košice—Balt. *Výroba a obchod v styku východoslovenských miest s Pruskom 1275—1526, část 1.* Košice 1975, stran 325.

Po celé řadě dílčích studií a článků publikovaných v našem i zahraničním odborném tisku přistoupil Ondrej Halaga k monografickému zpracování náročného a dosud málo probádaného tématu, jímž je vývoj vzájemných obchodních styků východoslovenských a pruských měst, reprezentovaných především Košicemi a Toruní. Autorův záměr ukázat hospodářskou aktivitu východoslovenských měst ve středověku a jejich postavení v systému evropského dálkového obchodu od konce 13. do počátku 16. století mohl však být úspěšně realizován jedině ve spojitosti s důkladným přezkoumáním celé obchodní spojinice mezi východním Slovenskem a Pruskem, respektive i obchodních kontaktů pruských měst s ostatní Evropou. Proto patří k základním pozitivům Halagovy monografie její široký, možno říci evropský, teritoriální rámeček.

Halagova kniha je rozdělena do tří částí, které svými chronologickými mezníky odpovídají třem základním fázím ve vývoji obchodních styků slovenských měst s Pruskem. Čtvrtá část publikace, obsahující základní dokumenty, jmenný a místní rejstřík, bude vydána samostatně. Rozsah prameně základny je adekvátní velkorysé koncepci Halagovy monografie. Autor přináší na str. 12—16 podrobný soupis vydaných archiválií, ale v mnohem větší míře se opírá o vlastní dlouholetý výzkum

⁵ M. G. Žarkov, *Protiv buržuaznyh falsifikacij istorii Oktjabrja*. Minsk, BGU 1975, 127 s.

⁶ N. V. Naumov, *Velikaja Oktjabrskaja socialističeskaja revolucija vo francuzskoj buržuaznoj istoriografii*. Moskva, Mysl 1975, 191 s.

⁷ V. A. Porickij, *Leninskij dekret o zemle i jeho buržuaznyje kritiki*. Moskva, Mysl 1975, 125 s.

⁸ I. S. Zenuškina, *Sovetskaja nacional'naja politika i buržuaznyje istoriki*. Moskva, Mysl 1971, 284 s.

⁹ G. S. Marcul', *Toržestvo leninskoj nacional'noj politiky i jeje buržuaznyje fal'sifikatory*. Minsk, Belarus' 1975, 160 s.

¹⁰ *Boššaja lož' o vojně*. Moskva, Voznenizdat 1971, 366 s.

¹¹ N. P. Mikešin, *Istorija protiv antiistorii*. Moskva, Politizdat 1973, 173 s.

¹² *Kritika antimarksistskich vzgljadov vo voprosam social'no-političeskogo razvitiija sovsjetskogo obščestva*. Char'kov, izd. Char'kovskogo universiteta 1972, 161 s.